

LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS ĮSTAIGA

Lietuvos Respublikos Seimo
Posėdžių sekretoriatui
El. p. possek@lrs.lt

2019-01-07 Nr. (1.18-2019)2-29

I

DĖL ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ NR. XIIP-3034, XIIP-3035, XIIP-3036

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, susipažinusi su Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 2, 14, 31, 35, 36, 37, 41, 42, 43, 49, 50 straipsnių, pakeitimo, įstatymo papildymo 36(1), 36(2), 36(3) ir 36(4) straipsniais ir 38, 39 ir 40 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projektu Nr. XIIP-3034, Administracinių nusižengimų kodekso 75 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu Nr. XIIP-3035, Civilinio proceso kodekso 580 ir 582 straipsnių pakeitimo įstatymo projektu Nr. XIIP-3036, teikia pastabas ir pasiūlymus jų tobulinimui.

Dėl Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 2, 14, 31, 35, 36, 37, 41, 42, 43, 49, 50 straipsnių, pakeitimo, įstatymo papildymo 36(1), 36(2), 36(3) ir 36(4) straipsniais ir 38, 39 ir 40 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projektu Nr. XIIP-3034

1. Tobulinti Projekto 4 straipsnį, po žodžių junginio „kai nustatoma, kad buvo suteikta“ įrašant žodį „žinomai“.

2. Tobulinti Projekto 5 straipsniu keičiamo 36 straipsnio 1 dalį, po žodžių junginio „specialiųjų poreikių, raidos ir“ įrašant žodį „(ar)“, taip pat po žodžių junginio „ar jos įgaliotas teritorinis skyrius nenustato“ išbraukiant žodį „galimų“.

3. Tikslinti Projekto 5 straipsniu keičiamo 36 straipsnio 2 dalį, vietoj žodžio „pradeda“ įrašant (paliekant šiuo metu galiojančioje normos redakcijoje esantį) žodį „privalo“. Nepritačiusi siūlymui lieka neregamentuotas terminas, per kurį Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius privalo reaguoti (atlikti įstatyme nustatytus veiksmus) į pranešimą apie galimą smurto prieš vaiką naudojimą, galimai kilusį pavojų vaiko saugumui, sveikatai ar gyvybei ar vaiko buvimą jam nesaugioje aplinkoje.

4. Tobulinti Projekto 5 straipsniu keičiamo 36 straipsnio 3 dalies formuluotę, išbraukiant žodžių junginį „tačiau ne vėliau kaip kitą dieną“. Nepritarus šiam siūlymui, tobulinama teisės norma praranda loginę prasmę, nes jeigu policijos pareigūnai užtikrins vaiko, esančio jam nesaugioje aplinkoje, saugumą ir apie šį faktą informuos Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybą ar jos teritorinį padalinį tik kitą dieną, neišklus tikslas pildyti aptariamą straipsnio dalį įpareigojimu Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai ar jos teritoriniam padaliniui atvykti į *įvykio vietą* ne vėliau kaip per vieną valandą nuo pranešimo iš policijos pareigūnų gavimo.

5. Užtikrinant teisinio reguliavimo aiškumą ir tikslumą, iš esmės tobulinti Projekto 5 straipsniu keičiamo 36 straipsnio 4 dalies formuluotę, nes Projekto rengėjų siūlomą formuluotę, jiems atsisakius šiuo metu galiojančios normos redakcijoje esančios „neutralios nesaugios aplinkos“

sąvokos, vaikas dėl kylančio realaus pavojaus vaiko saugumui, sveikatai, gyvybei gali būti paimamas (užtikrinama saugi aplinka) ir iš vaiko gyvenamosios vietos bei tėvų ar atstovų pagal įstatymą, tačiau tos pačios teisės normos antra dalis nustato, kad jei nenustatomas apsaugos vaikui poreikis, vaikas vėl perduodamas tėvams ar kitiems atstovams pagal įstatymą

6. Siekiant užtikrinti vieną iš pagrindinių reikalavimų teisiniam reguliavimui – teisinio reguliavimo aiškumą ir tikslumą, siūlytina įvertinti Projekto 5 straipsnyje (keičiamo 36 straipsnio 3, 4 dalys) vartojamų sąvokų „saugumui užtikrinti“, „užtikrina vaikui saugią aplinką“ vartojimo tikslingumą ir šių sąvokų vartojimo dermę su Projekto 8 (36³ straipsnio 1 dalis) ir 9 straipsniais (36⁴ straipsnis).

7. Siekiant sklandaus įstatymo nuostatų įgyvendinimo praktikoje, siūlytina tikslinti Projekto 6 ir kituose straipsniuose naudojamas sąvokas „būtinybė vertinti pagalbos vaikui ir (ar) šeimai poreikį“. Kaip viena iš galimų alternatyvų galėtų būti siūlymas sąvokoje išbraukti žodžius „būtinybė vertinti“.

8. Tikslinti Projekto 6 straipsniu dėstomo naujo 36¹ straipsnio 4 dalies formuluotę, po žodžių junginio „dalyvavę atliekant vaiko situacijos vertinimą“ įrašant žodžius „ar kitos valstybės įgaliotos institucijos, priimančios su vaiko situacijos vertinimu susijusius sprendimus“. Nepritarus šiai pastabai, priešingai nei nurodyta Projekto aiškinamajame rašte, su vaizdo ir garso įrašais negalės susipažinti teismas ar kitos institucijos, nagrinėjančios su situacijos vertinimu susijusius skundus (pavyzdžiui, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos administracijos sudarytos komisijos, vaiko teisių apsaugos kontrolierius).

9. Tikslinti Projekto 7 straipsniu dėstomo naujo 36² straipsnio formuluotę įvertinant žodžių tvarką sakinyje, kadangi iš Projekto rengėjų pasiūlytos formuluotės nėra aišku, kokią tvarką nustato (tvirtina) socialinės apsaugos ir darbo ministras – būtinybės vertinti pagalbos vaikui ir (ar) šeimai poreikio nustatymo, ar atvejo vadybininko paskyrimo.

10. Atsižvelgiant į šio rašto 6 punkte nurodytus argumentus, siūlytina svarstyti tikslingumą Projekto 8 straipsniu dėstomo naujo 36³ straipsnio 1 dalies 1 punkte vietoj žodžių junginio „saugią aplinką“ įrašyti „laikinąją priežiūrą“.

11. Siekiant išvengti pasikartojimų ir to paties teisinio santykio reglamentavimo dubliavimo Projekto 8 straipsniu dėstomo naujo 36³ straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose, 3 dalyje, siūlytina išbraukti naujo 36³ straipsnio 1 dalies 3 punktą.

12. Tobulinti Projekto 8 straipsniu dėstomo naujo 36³ straipsnio 3 dalies formuluotę, suderinant jos turinį su 9 straipsniu dėstomo naujo 36⁴ straipsnio 4, 5 dalių normomis (nustatančiomis apsaugos vaikui priemonės taikymo nutraukimą ir maksimalų vaiko laikinosios priežiūros terminą), vietoj žodžių junginio „nededa pastangų, nekeičia elgesio ir toliau išlieka realus pavojus vaiko saugumui, sveikatai ar gyvybei šeimoje“ įrašyti „neišnyksta aplinkybės, dėl kurių buvo taikytos vaiko laikinosios priežiūros priemonės“.

13. Įvertinus tai, kad Projekto 8 straipsnis nustato veiksmus, kuriuos turi atlikti Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba nustačiusi apsaugos vaikui poreikį, siūlytina suderinti šio straipsnio turinį su jo pavadinimu ir šiuo straipsniu dėstomo naujo 36³ straipsnio 3 dalyje nurodytus veiksmus, kurių imasi Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, jeigu neišnyksta aplinkybės, dėl kurių buvo taikytos laikinosios priežiūros priemonės, dėstyti Projekto 9 straipsnyje (naujo 36⁴ straipsnio 5 dalyje).

14. Kadangi Projekto 8 straipsnyje dėstomo 36³ straipsnio 3 dalyje ir Projekto 9 straipsnyje dėstomo 36⁴ straipsnio 5 dalyje nustatomi veiksmai, kuriuos turi atlikti Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba nepasiteisinus vaiko laikinosios priežiūros priemonėms,

siūlytina suderinti vartojamas sąvokas ir procedūras „kreipiasi į teismą dėl leidimo paimiti vaiką iš jo tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą“ ir „inicijuoja laikinosios globos (rūpybos) nustatymo procesą.

Paminėtina ir tai, kad Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme nustatyti vaiko paėmimo iš tėvų ir kitų jo atstovų pagal įstatymą pagrindai neatitinka Civilinio kodekso 3.254 ir 3.254¹ straipsniuose nustatytų vaiko paėmimo iš jo atstovų pagal įstatymą ir laikinosios globos nustatymo pagrindų.

15. Papildyti projekto 8 straipsniu dėstomo naujo 36³ straipsnio 5 dalį, prieš žodį „inicijuoja“ įrašant žodžių junginį „ne vėliau kaip kitą darbo dieną“. Įgyvendinus šį siūlymą bus suderintos tarpusavyje Projekto 7 straipsniu dėstomo 36² straipsnio bei 36³ straipsnio 5 dalies nuostatos.

16. Projekto 9 straipsnyje dėstomo 36⁴ straipsnio 1 dalies 1 punkte vietoj žodžio „palieka“ įrašyti „perduoda“, kadangi sprendimą dėl vaiko laikinosios priežiūros priima (ir atsakomybę už priimtą sprendimą prisiima) kompetentingos valstybės institucijos, o pagal to paties straipsnio 6 dalį asmenys, kuriems bus perduodamas vaikas pateiks rašytinį išsipareigojimą užtikrinti vaikui saugią aplinką. Taip pat galėtų būti svarstomas alternatyvus pasiūlymas suvienodinti 36⁴ straipsnio 1 dalies 1-3 punktų formuluočių stilių ir 36⁴ straipsnio 1 dalies 1 punktą išdėstyti sekančiai:

„1) organizuoja vaiko laikinąją priežiūrą pas giminaičius, su vaiku emociniais ryšiais susijusius asmenis ar kitus vaiko tėvų ar jo atstovų pagal įstatymą nurodytus asmenis, galinčius laikinai prižiūrėti vaiką, vaiko ir tėvų ar kitų jo atstovų pagal įstatymą gyvenamojoje vietoje;“.

17. Tikslinti Projekto 9 straipsniu dėstomo naujo 36⁴ straipsnio 4 dalies formuluotę, įvertinant aplinkybę, kad apsaugos vaikui priemonės nutraukimas gali būti susijęs tiek su išnykusiomis, tiek su neišnykusiomis aplinkybėmis, dėl kurių buvo taikytos apsaugos vaikui priemonės.

18. Atsižvelgiant į tai, kad Projekto 9 straipsniu dėstomo 36⁴ straipsnio 5 dalyje nustatyta maksimali vaiko laikinosios priežiūros pas giminaičius, su vaiku emociniais ryšiais susijusius asmenis ar kitus vaiko tėvų ar jo atstovų pagal įstatymą nurodytus asmenis trukmė, taip pat į tai, kad Projekto 12 straipsniu keičiamo 41 straipsnio 4 dalyje nustatytas maksimalus 12 mėnesių atvejo vadybos plano terminas, tikslinga tikslinti Projekto 9 straipsniu dėstomo naujo 36⁴ straipsnio 5 dalies formuluotę, nustatant maksimalų vaiko laikinosios priežiūros priemonės, numatytos 36⁴ straipsnio 1 dalies 3 punkte (vaiko ir jo tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą laikino apgyvendinimo socialinę priežiūrą teikiančioje socialinių paslaugų įstaigoje) terminą, taip pat tikslinti formuluotę įvertinant ir šio rašo 14 punkte išdėstytus siūlymus dėl teisės normų formuluočių suderinimo.

19. Tikslinti Projekto 9 straipsniu dėstomo naujo 36⁴ straipsnio 7 dalies formuluotę, išbraukiant žodžius „ne vėliau kaip kitą darbo dieną nuo vaiko laikinosios priežiūros priemonės pritaikymo dienos“, vietoj žodžio „pagal“ įrašyti „už“, vietoj žodžių junginio „nurodytas veikas“ įrašyti žodžių junginį „nurodytų veikų padarymą“. Nepritarus siūlymui, Projekto rengėjų siūlomas teisinis reguliavimas ir vaiko laikinosios priežiūros priemonės taikymas, neįsitikinus, ar šios priemonės taikymas užtikrins vaikui saugią aplinką, neatitiks vaiko interesų užtikrinimo principo ir gali sudaryti prielaidas didesniam, nei siekta išvengti, vaiko teisių pažeidimui. Taip pat svarstyti, ar perduodant vaiką laikinajai priežiūrai 30 dienų laikotarpiui, nėra reikšminga informacija apie kitus asmens tinkamumo prižiūrėti vaiką aspektus (pavyzdžiui, tėvų valdžios apribojimą, veiksnumą, priklausomybės ligas, kitas asmens sveikatos būkles). Siūlytina svarstyti tikslingumą

papildyti šį straipsnį nuostatomis, nustatančiomis kas ir koku periodišku metu vertina, ar laikinosios priežiūros metu vaikui užtikrinama saugi aplinka.

20. Įvertinant tai, kad kreipimasis į teismą dėl leidimo paimti vaiką iš jo tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą reglamentuotas įstatymo 42 straipsnyje, tikslintina projekto 10 straipsniu keičiamo 37 straipsnio 1 dalies formuluotė, vietoj žodžių junginio „36³ straipsnio 3 dalyje“ įrašant žodžius „42 straipsnio 1 dalyje“.

21. Tikslinti Projekto 10 straipsniu keičiamo Įstatymo 37 straipsnio 7 dalį, vietoj žodžio „krizė“ vartojant kituose įstatymo straipsniuose naudojamas sąvokas. Taip pat lieka neaišku, kaip įspėjimas dėl atsakomybės tėvams ar kitiems vaiko atstovams pagal įstatymą galėtų teigiamai paveikti „krizės šeimoje gilėjimą“.

22. Papildyti Projekto 10 straipsniu keičiamo 37 straipsnio 9 dalį, po žodžių „Atvejo vadybos tvarką“ įrašant žodžių junginį „Poreikių vertinimo tvarką“ bei patikslinti formuluotę, vietoj žodžio „nustato“ įrašant žodį „tvirtina“.

23. Manytina, jog nėra tikslinga atsisakyti įstatymo lygmenyje reglamentuoti pagrindinius atvejo vadybos principus ir procesus, taip pat terminus, per kuriuos turi būti atliekamas vaiko ir (ar) šeimos vertinimas (Projekto 12 straipsniu keičiamo Įstatymo 41 straipsnio 3 dalies pakeitimai, 6 dalies pripažinimas netekusia galios).

24. Tikslinti Projekto 14 straipsniu keičiamos 43 straipsnio 1 dalies formuluotę, įvertinant blanketinės normos į 36 straipsnio 4 dalį tikslingumą ir tikslumą. Pažymėtina, kad 36 straipsnio 4 dalies normos reguliuoja atvejus, kai nenustatomas apsaugos vaikui poreikis ir vaikas perduodamas tėvams. Jeigu Projekto rengėjai turi omenyje atvejus, kai nenustatomas apsaugos vaikui poreikis, bet vaikas dėl objektyvių priežasčių negali būti perduotas tėvams, manytina, jog turėtų būti taikomos ne vaiko laikino apgyvendinimo procedūros, o vaiko laikinosios priežiūros priemonės.

25. Siūlytina papildyti Projekto 15 straipsnį, kuriuo keičiamas 49 straipsnis, 2 ir 3 dalimis bei patikslinti Švietimo ir mokslo bei Ūkio ministerijų pavadinimus, įvertinant Vyriausybės įstatymo Nr. I-464 29 straipsnio pakeitimo įstatymą.

26. Atsižvelgiant į viešai skelbiamą informaciją dėl Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 30 straipsnyje įtvirtintų darbo (veiklos) apribojimų asmenims, pripažintiems kaltais padarius tam tikras nusikalstamas veikas, netinkamo taikymo (netaikymo) bei nuomones, jog tikslinga griežtinti apribojimus, asmenims, norintiems dirbti su vaikais, manome, jog tikslinga tobulinti minėtą straipsnį ir atitinkamai papildyti svarstomą Projektą.

Siūlytina svarstyti galimybę atsisakyti baigtinio įstaigų, įmonių ir organizacijų sąrašo bei įtvirtinti bendresnio pobūdžio draudimą dėl asmenų, pripažintų kaltais padarius tam tikras nusikalstamas veikas, darbo ar veiklos, susijusios su vaikais, apribojimo, taip pat numatyti darbo su vaikais apribojimus tam tikrų profesijų atstovams, jų veiklą ar pan. reglamentuojančiuose teisės aktuose. Tikslinti įstatymo 30 straipsnio nuostatas dėl asmenų, kuriuos ketinama įdarbinti ar priimti savanoriškai veiklai, patikrinimų; asmenų, kurie jau dirba ar vykdo savanorišką veiklą patikrinimo, įsigaliojus įstatymo nuostatomis dėl darbo (veiklos) apribojimo; reguliaraus (periodinio) dirbančių ar savanorišką veiklą vykdančių asmenų patikrinimo; tikslinio asmens patikrinimo, jeigu gaunami duomenys keliantys pagrįstą abejonių, ar asmeniui nėra taikomi 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti apribojimai. Papildyti straipsnio nuostatas dėl darbo apribojimo taikymo patikros, šių nuostatų įgyvendinimo priežiūrą galinčių vykdyti kompetentingų institucijų bei asmenų, atsakingų už tinkamą įstatymo reikalavimų įgyvendinimą, taip pat suderinti 30 straipsnio 1 ir 10 dalių nuostatas ir kt.

Taip pat tikslinga papildyti Projektą nuostatomis, įtvirtinančiomis specialius ir papildomus reikalavimus (apribojimus) asmenims, pretenduojantiems dirbti (dirbantiems) Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyboje (pavyzdžiui, Švietimo įstatymo 48 straipsnio 8 dalyje įtvirtinta, jog mokytoju negali dirbti asmuo, kuris pagal Švietimo įstatymo 5¹ straipsnį negali būti laikomas nepriekaištingos reputacijos; teismo sprendimu pripažintas neveiksniu ar ribotai veiksnium, – iki jo pripažinimo veiksnium ar veiksnumo apribojimo panaikinimo; kuriam teismo sprendimu apribota tėvų valdžia ir kt.).

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 75 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIIIIP-3035 ir Civilinio proceso kodekso 580 ir 582 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIIIIP-3036 pastabų ir pasiūlymų neturi.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė